

SLOVENSKO-POLOHA(globálna,v rámci Európy,horizontálna,vertikálna,hranice)

1.Náplň vyučovacej hodiny,zápis do triednej knihy,systém hodnotenia

2.Vysvetlenie nového učiva,práca s mapou a učebnicou GEOGRAFIA pre 2.ročník gymnázií

A,Geografická poloha vo svete,Európe(súradnice 49 37 s.g.š. Oravská Polhora, 47 44 s.g.š. Patince, 16 50 v.g.d. Záhorská Ves, 22 34 v.g.d. Nová Sedlica)-mat.-geo. poloha

B, „stred Európy

C,Hranice a dĺžky: celková 1672 km,Maďarsko 669km,Poľsko 547 km,Česko 252 km,Rakúsko 106 km,Ukrajina 98 km

D,Poloha k oceánom a moriam-SR je vnútrozemský štát,medzinárodná plavba po Dunaji(Rýn Mohan),vzdialenosť SR od Atlantiku-striedanie vplyvov vlhkých oceánskych a suchých kontinentálnych vzdušných mäs,cez SR rozvodie medzi Baltským a Čiernym morom

**E,Poloha vzhľadom na nadmorskú výšku-najnižší bod:výtok Bodrogu pri Strede n. Bodrogom (94 m n.m.),najvyšší bod:Gerlachovský štít (2655m n.m.)
-výšková zonálnosť(podnebie,pôda,biosféra,...)**

F,Najvyššie položené obydlie: observatórium na Lomnickom štíte (2633 m n.m.)

G,Najvyššie položené sídlo:Štrbské Pleso (1355 m n.m.)

**H,Najväčší kraj p. rozlohy: Banskobystrický(9455km²), najmenší:Bratislavský (2053km²)
Najväčší okres p. rozlohy:Levice (1551km²), najmenší :Košice III (21 km²)
Najväčší kraj p. počtu obyvateľov: Košický (766 005),najmenší: Trnavský (551 441)
Najväčší okres p. počtu obyvateľov:Nitra (163 540),najmenší:Medzilaborce (12 668)**

I,Hranice SR:prírodné(pohoria,rieky),umelé

3.Zopakovanie učiva cez otázky a prácu s mapou,doplnenie poznámok

4.Zadanie úloh,napr., Ako vznikajú pohoria a povedz príklady na vyvreté,usadené a metamorfované horniny.(žula-andezit-čadič,pieskovce-štrky-dolomit-vápenec,svory-ruly)

5.Upratanie triedy

Poznámka:samostatná a skupinová práca študentov,vysvetľovanie,diskusia(metódy)

SLOVENSKO-GEOLOGICKÉ POMERY A GEOMORFO.POMERY

1.Zápis do triednej knihy,info o náplni vyuč.hodiny

2.Zopakovanie predchádzajúceho učiva,práca s mapou

3.Výklad nového učiva(práca s mapou,diskusia,skupinová práca,...):

A,Geologický vývoj a stavba:SR zaberajú Karpaty a na juhu Panónska panva.

KARPATY-Alpsko-himalájska sústava

-Západné(najviac),Východné,Južné

-vývoj Karpát už v starohorách a prvohorách,v mobilných zónach sa usadzovali horniny,ktoré boli zvrásnené a premenené na kryštalické bridlice(ruly,svory),vrásnenie sprevádzala magmatic.činnosť.Počas varískeho vrásnenia koncom prvohôr vznikli magmatic.telesá grano-dioritov a žúl.Tie prenikali do kryštal.bridlíc a vznikli zmiešané horniny-migmatity.Všetky horniny tvorili Slovenský blok-podklad Záp. Karpát a vystupuje na povrch v jadrových pohoriach.

-koncom prvohôr a v druhohorách územie Karpát pokleslo,zaliaté morom.V triase,jure a kriede sa v ňom usadzovali sedimentárne horniny (vápence,dolomity,sliene,pieskovce),v kriede sa zvrásnili alpínskym vrásnením a tlakmi stlačené a presunuté vo forme príkrovov na sever-tak vznikla najstaršia-CENTRÁLNA ČASŤ ZÁPAD.KARPÁT

-v kriede vznikla na severnom okraji centrál.Karpát morská priehlbina do ktorej sa vo vrchnej kriede a paleogéne splavoval štrk,piesok,hlina.Vznikli vrstvy striedajúcich sa zlepcov,pieskovcov a ílovcov=FLYŠ.Tie boli koncom paleogénu a začiatkom neogénu alpínskym vrásnením zvrásnené a vzniklo FLYŠOVÉ PÁSMO.

-pri vrásnení flyšu boli na severnom okraji centr.Karpát vyzdvihnuté slietovce a vápence,vzniklo BRADLOVÉ PÁSMO

-na začiatku neogénu sa na obode flyšu vytvorila ďalšia mobilná zóna, v ktorej sa usadzovali štrky a íly=ČELNÁ KARPATSKÁ PRIEHLBINA, na vnútornom okraji Karpát sa vytvorili zlomy,pozdĺž nich vystupovala láva a sopky=SOPEČNÉ POHORIA.

-hlboké zlomy rozlámali povrch na kryhy,dvíhali sa-vznik pohorí,klesali-NEOGÉNNE KOTLINY(južná strana Karpát a medzi pohoriami),v nich štrky,piesky,íly.

-vo štvrtohorách sa vytvorila súčasná riečna sieť,vo vysokých pohoriach sa utvorili horské ľadovce,ktoré modelovali zemský povrch

PÁSMOVÁ GEOLOG.STAVBA KARPÁT(od S na J):

-ČELNÁ KARPAT.PRIEHLBINA-lemuje oblú karpát.pohorí z vonkaj.strany,u nás nie je(ide Moravou,Sliezkom a Poľskom);

-FLYŠOVÉ PÁSMO-SZ a S SR(Biele Karpaty,Myjav.pahorkatina,Javorníky, Kysuce,Orava,poza Tatry na Spiš,Šariš a sever. časť vých.Slovenska),striedanie priepust.vrstiev pieskovcov a nepriepust.vrstiev ílovcov-malé zásobz podz. vôd,chudobné na nerast.suroviny, len ťažba pieskovca;

-BRADLOVÉ PÁSMO-úzky pruh,kt.oddeľuje Vonkaj.Karpaty od Vnútorných(začína pri Podbranci na Myjav.pahorkatine,cez Biele Karpaty,pozdĺž Váhu k Žiline,naOravu,Poľsko,Pieniny,Humenné,Ukrajina),ťažba vápenca;

-JADROVÉ POHORIA a SLOVENSKÉ RUDOHORIE-stred Z.Karpát(od Malých Karpát,cez Strážov.vrchy,M.a V.Fatru,N.Tatry po Slov.rudohorie),

žuly, granodiority, ruly, svory, rudy Fe, Cu, Sb, azbest, magnezit, mastenec. Na jadrách vrstvy bridlic, pieskovcov, slieňov, vápencov, dolomitov, kremencov; -SOPEČNÉ POHORIA (oblasť stredného Hrona, Burda, Cerová vrchovina, Slanské vrchy, Vihorlat), andezity, ryolity, bazalty, farebné a vzácne kovy; -NEOGÉNNE KOTLINY - južný okraj Karpát (Viedenská kotlina-Záhor. nížina, Malá dunaj. kotlina-Podunaj. nížina, Veľká dunaj. kotlina-Východosl. nížina ropa, hnedé uhlie, soľ, íly;

B, Gemorfologické členenie, reliéf-celé územie SR-Alpsko-himalájska sústava, Karpaty, Panónska panva;

PANÓNSKA PANVA (Viedenská kotlina-Záhorská nížina, tá sa člení na Borskú nížinu a Chvojnickú pahorkatinu, Malá dunaj. kotlina-Podunaj. nížina, tá sa člení na Podunaj. rovinu a pahorkatinu, Veľká dunaj. kotlina-Východosl. nížina, tá sa člení na Východosl. rovinu a pahorkatinu);

KARPATY-Západné a Východné, hranicou sú Slanské vrchy a Čergov;

VONKAJŠIE ZÁPAD.KARPATY (pohoria flyšu a bradlové Pieniny;

VNÚTORNÉ ZÁPAD.KARPATY (jadrové pohoria, kotliny, Slov. rudohorie, neogénne a sopeč. pohoria, Juhoslov. kotlina),

VONKAJŠIE VÝCHOD.KARPATY (Ondavská vrchovina, Laborec. vrchovina, Busov, Beskydské predhorie=Nízke Beskydy, Bukovské vrchy);

VNÚTORNÉ VÝCHOD.KARPATY (Vihorlatské vrchy)

C, Reliéf-l'adovcový reliéf-v starších štvrtohorách tvorba horských l'adovcov, vznikali l'adov. kotly-kary, l'adov. doliny-trógy tvaru U, plesá (Popradské, Veľké Hincovo,...), tento reliéf najviac v Tatrách, Níz. Tatrách, M. Fatre;

-veterný reliéf-z naviatych pieskov pieskové pokrovy a presypy (duny)-Záhorie, Podunaj. a Východoslov. nížina, spráše;

-riečny reliéf-najrozšírenejší, tiesňavy, kaňony, kotliny (Kysucká,...), vo vápencoch krasové jamy, priepasti, jaskyne (Slov. kras, Slov. raj, Muránska planina, jaskyne, Zádielský kaňon, Manínska tiesňava,...);

-antropogénny reliéf-pri ťažbe-lomy, terasy v poľnohospodárstve, haldy, cesty, prie-hrady-násypy, zárezy.

4. Zopakovanie učiva cez otázky a s pomocou mapy

5. Úprava triedy, zadanie úlohy: Porovnajete povrch SR s povrchom susedných štátov.

Vyhľadajte na mape najvrcholy pohorí: Tatry, Nízke Tatry,

Veľká Fatra, Malá Fatra, Oravské Beskydy, Štiavnické vrchy

SLOVENSKO-PODNEBIE A POČASIE

1. Zápis do triednej knihy, zopakovanie predchádzajúceho učiva-slepá mapa
2. Info o priebehu hodiny, využité metódy-výklad, skupinová práca, samostatná práca
3. Výklad nového učiva:

A, PODNEBIE-severné mierne pásmo, 4 ročné obdobia, poloha v strede Európy-oceánske vzduchové hmoty zo západu (vlaha, zmiernenie teplôt) a kontinentálne z východu (sucho, leto-vysoké teploty, zima-silné mrazy);

-prvky podnebia (teplota, zrážky) ovplyvňujú najmä nadmorská výška, orientácia strání, členitosť povrchu;

B, POČASIE-momentálny stav ovzdušia, v SR je premenlivé-spôsobuje to poloha SR neďaleko POLÁRNEHO FRONTU (chladnejšie polár.vzduch.hmoty na severe a teplejšie subtropické na juhu, ich miešanie spôsobuje oblaky, zrážky), pozdĺž frontu od Z na V putujú CYKLÓNY (počasie oblačné, výdatné zrážky v lete a sneženie v zime, v lete ochladenie, v zime oteplenie, cyklóny najviac v zime a na jar) a ANTICYKLÓNY (jasné slnečné počasie, v lete vysoké teploty, v zime silné mrazy, najviac jeseň-babie leto), počasie ovplyvňujú aj stacionárne cyklóny a anticyklóny, najmä islandská tlak.níž a azorská tlak.výš, v zime sibír.tlak.výš, v lete iránska tlak.níž;

-TEPLOTA VZDUCHU-podmienená najmä nadmorskou výškou (na 100m nadm.výšky klesá od 0,3 C do 0,7 C), v zime teplot.inverzie (studený vzduch steká do dolín, kde je chladno, zamračené, kým na vrchoch hôr je teplo a slnečno), najteplejšie-nížiny, najchladnejšie-najvyššie pohoria, najchladnejší je január, najteplejší je júl;

-ZRÁŽKY-dážď, sneh, pribúdajú s nadmorskou výškou a sú najmä od Z-západné náveterné strany pohorí sú vlhšie, za horskými prekážkami vzduch klesá, otepluje a vysušuje sa=zrážkový tieň (málo zrážok), najmenej zrážok v Podunaj.nížine (do 500mm), najvia vo Vysokých Tatrách (nad 2000mm za rok), najdaždivejšie sú jún, júl, najmenej v januári a vo februári), v zime padá veľká časť zrážok vo forme snehu;

C, KLIMATICKÉ OBLASTI-vyjadrujú priestorové rozdiely podnebia na našom území, sú podmienené výškovou členitosťou SR, vplyvom kontinentality a fenolog. ukazovateľov (napr. žatva):

TEPLÁ KLIMATIC.OBLASŤ-nízko položené kotliny do 400m n.m., má najviac slneč.svítu, najvyššie teploty, zimy mierne, málo zrážok (520-750mm), najúrod.územie-kukurica, pšenica, cukrová repa, paprika, melóny, vinič, marhule, broskyne, priem.roč.teplota 8-10 C;

MIERNE TEPLÁ KLIMATIC.OBLASŤ-do 800m n.m. (nižšie pohoria, úbočia vyšších pohorí, dna kotlin-Oravská, Hornádska), priemer.roč. teplota 4-8 C, zrážok 800-1200mm, raž, ovos, jačmeň, zemiaky;

CHLADNÁ KLIMATIC.OBLASŤ-najvyššie polohy pohorí nad 800m n.m., je najmenšia, najviac zrážok (1300-2000mm, najmä sneh), priemer.roč.teplota -3-+4 C, lesy, lúky, pasienky, horské lúky a skaly;

D, OVZDUŠIE-problémy so znečisťovaním priemyslom (energetickým, hutníckym, chemickým, stavebným)-Zemianske Kostol'any, Košice, Žiar n. Hronom, Bratislava, Nováky, Šaľa, Strážske, Jelšava, Lubeník, B.Bystrica, Rohožník, Lietav.Lúčka, dopravou,...

-smer vetra: prevláda Z a SZ prúdenie;

4.Práca s atlasom SR,opakovanie,zadanie úlohy:Utvor trojice-tlaková výš,tlaková níz,vlhko, sucho,mierne teploty,vysoké a nízke teploty.

Určte,do ktorej klimate.oblasti patrí vaša obec.Zistite,ktoré závody vo vašom okolí najviac znečisťujú ovzdušie.

5.Upratanie triedy.

HYDROLOGICKÉ POMERY SLOVENSKA

1. Zápis do triednej knihy, oboznámenie žiakov s náplňou hodiny.

2. Opakovanie z predchádzajúcich hodín, práca so slepou mapou- povrchové celky, geografická poloha(skupinová práca).

3. Výklad nového učiva :

- práca s otázkami z učebnice (Geo-Slovensko), str. 22

- sever Slovenska- hl. európske rozvodie medzi Baltským a Čiernym morom

- Dunaj – Čierne more, Dunajec a Poprad- Baltské more (v Poľsku sa vlievajú do Visly)

- do úmoria Čierneho mora patrí 96%, do úmoria Baltského mora 4% Slovenska

- úmorie Č.mora sa v SR člení na tri povodia (Moravy, Dunaja, Tisy)

DUNAJ- najväčšia stredoeurópska rieka, pramení v Nemecku, najviac vody dostáva z Álp, ústia do neho v SR Váh, Hron, Ipeľ, Morava

MORAVA- ústí do Dunaja, tvorí časť našej hranice s ČR a Rakúskom, vlievajú sa do nej Myjava, Rudava, Malina

VÁH- najväčšia slovenská rieka(402,5 km), zdrojnice sú Biely Váh (prameň pod Krivánom vo V.Tatrách) a Čierny Váh (prameň pod Kráľovou hoľou v N.Tatrách), naj prítoky sú Orava, Turiec, Kysuca, Vlára, Nitra

NITRA- pramení na juž.svahoch M.Fatry, prechádza Hornonitrianskou kotlinou a Podunaj. nížinou, prítok Žitava

HRON- pramení v N.Tatrách, má úzke povodie s perovitou rieč.sieťou, prítoky- Slatina, Si-kenica

IPEĽ- pramení v Slovenskom Rudohorí, tečie Juhoslov.kotlinou, prítoky-Krtíš,Krupinica

TISA- JV cíp SR v dĺžke 5 km, rieky, ktoré odvodňujú východ. SR a časť stredného, sa do nej vlievajú v Maďarsku

SLANÁ- odvodňuje južnú časť Slov.rudohoria, časť Cerovej vrchoviny a Rimavskú kotlinu, prítoky- Rimava, Blh, Muráň

HORNÁD- pramení v N.Tatrách, prítoky Hnilec, Torysa, Olšava

BODROG- vzniká sútokom Ondavy (s Topľou) a Latorice (s Laborcom, Cirochou, Uhom), zbiehajú sa vejárovite

BODVA- prítoky Turňa, Ida, Bodva sa vlieva do Tisy v Maďarsku ako aj Hornád

-riecky podľa režimu odtoku:Vysokohorský typ- Dunaj, ktorý zásobujú vodou prítoky z Álp, tatranské potoky, najvyšší stav vody začiatkom leta, najnižší v zime

Stredohorský typ- najnižší odtok v zime,maximum na jar, horný tok Váhu, Hrona a ich prítoky

Vrchovinno- nížinný typ- Dudváh, Nitra, Žitava, Ipeľ a i. , maximum na jar, minimum v lete a na začiatku jesene

JAZERÁ- najmä v pohoriach, najviac Tatry- plesá(vznikli ľadovcovou činnosťou)- Štrbské, Skalnaté, Popradské pleso, Hincové plesá, v N.Tatrách ľadov.pôvodu Vrbické pleso
- vzniknuté prehradením doliny zosuvom- Morské oko(Vihorlat.vrchy), Izra(Slanské vrchy)

UMELÉ VOD.NÁDRŽE- tajchy v okolí Banskej Štiavnice(napr.Počúvadlo),depresie po ťažbe štrku a piesku využívané najmä na rekreáciu(Senecké, slnečné jazerá, Šaštínske jazeráZelená voda pri Novom Meste nad Váhom,...)

-vodná nádrž- Hrušovská zdrž pri Gabčíkove, 19 vod.nádrží na Váhu(Liptov.Mara,

Vodné dielo Žilina, Hričov, Nosice, Madunice, Sĺňava, Kráľová,...), Oravská priehradá, Ružín(Hornád), Veľká Domaša(Ondava), Zemplínska šírava(Laborec), Starina (Cirocha), Pálcianská Maša(Hnilec),...

PODZEMNÁ VODA- zásoby nerovnomerné, závisia od geolog.stavby a zdrojov plnenia(zrážky,rieky)

- podzemná voda s plytkým obehom- nepreniká do veľkých hĺbok, nie je moc mineralizovaná
- podzemná voda s hlbokým obehom- v podzemí je dlhší čas a stačí sa nasýtiť minerálmi a zohriať, na povrch vystupuje ako minerálna a termálna voda alebo voda s napnutou hladinou- artézská voda

MINERÁLNE A TERMÁLNE VODY- na povrch vystupujú pozdĺž zlomov

- minerál.vody: Santovka, Slatina, Fatra, Salvator, Budiš, Baldovská, Korytnica,...
- pri termál.liečivých prameňoch vznikali kúpele: Piešťany, Trenčianske Teplice, Sliač, Bardejovské Kúpele, Dudince, Kováčová, Smrdáky, Číž, Štós, Bojnice, Brusno, Korytnica, Lúčky, Nimnica, Rajec.Teplice, Turčian.Teplice, Vyšné Ružbachy, Štrb. Pleso,...
- pri termál.prameňoch hlavne v Podunaj.nížine vznikli bazény a rekreač.strediská (Patince, Štúrovo, Veľký Med'er, Dunajská Streda, Podhájska,...)

ČISTOTA VODY- aktuálny problém, nečistoty s priekyslu, poľnohospodárstva, sídel, najviac znečistené sú Dudváh, Hornád, Torysa, Topľa, poprad, Nitra,...- ide najmä o úseky riek pod veľkými mestami, znečisťujú sa aj podzemné vody, ohrozená je aj naša najväčšia zásobáreň podzemnej vody na Žitnom ostrove

4.Preopakovanie učiva, práca s mapou, otázky a úlohy, dopracovanie poznámok.

5.Zadanie úlohy: Určte zdroje znečistenia vôd vo vašom okolí.

Urobte "inventúru" minerál.vôd u vás doma, vypíšte ich a aj ich pramene.

6.Upratanie triedy.

SLOVENSKO-PEDOGEOGRAFICKÉ POMERY

1. Zápis do triednej knihy, zopakovanie učiva, oboznámenie sa s náplňou hodiny.
2. Vyučovacie metódy: výklad, diskusia, skupinová a samostatná práca s mapou.
3. Výklad nového učiva:

Pôdy- na jej vznik pôsobia všetky zložky prírodného prostredia i človek.

- rozmiestnenie pôdných typov u nás podmieňuje: predhorská a výšková zonálnosť
geologické pomery
hydrologické pomery

- na nížinách a v kotlinách- predhorská zonálnosť (zvyšovanie množstva zrážok, znižovanie teploty k pohoriu)-to sa prejavuje v určitých pôdných typoch:

ČERNOZEME- sprašové pahorkatiny, najsuchšie a najteplejšie podnebie (Podunaj.pahorkatina, Chvojnicka pahorkatina, Východosl.nížina,Košická kotlina)

HNEDOZEME- bližšie k pohoriam, viac zrážok, nižšie teploty, vyvinuli sa na sprašiach a sprašových hlinách (Podunajská, Chvojnic., Východoslov. pahorkatina, Košická a Trenčianska kotlina)

LUVIZEME(ilimerizované pôdy), **PSEUDOGLEJE**(oglejené pôdy- viažu sa na nepriepustné horniny)- styk nížin a pohorí, dná kotlín, vlhšie a chladnejšie podnebie, na sprašových a svahových hlinách(okraje nížin, Juhoslov.kotliny a v kotlinách)

KAMBIZEME(hnedé lesné pôdy)-vyššie a stredne položené kotliny a pohoria, na silikátoch (prevažujú v Popradskej a Hornádskej kotline, sú aj na Záhorskej nížine, kde sa viažu na viate piesky a štrkopiesky)

FLUVIZEME(nivné pôdy)- ovplyvnené podzemnou a povodňovou vodou, sú v tesnej blízkosti riečnych tokov (Podunaj. a Východoslov.rovina, Záhorská nížina, kotliny a širšie doliny)

ČIERNICE(lužné pôdy)- ďalej od rieky, vytvorili sa nahromadením humusu (Podunaj., Záhorská nížina, nižšie a stredne položené kotliny)

SOLONČAKY,SLANCE-v najteplejších oblastiach, kde je veľký výpar a prísun solí vzlianjúcou podzemnou vodou, sú to slané pôdy(Podunaj.,Východosl.rovina)

GLEJE-sú mazľavé, na trvalo zamokrených miestach, na záplavových územiach riek(napr. na Východosl. rovine, pozdĺž Ipl'a)

RAŠELINISKÁ- v zamokrených depresiách s rašelinou(Orava, Záhorská a Podunaj. nížina)

-pôdy pohorí- vytvorili sa na zvetralinách hornín, sú zväčša kamenité

- pribúdajú zrážky, klesá teplota, mení sa vegetač. kryt- výšková zonálnosť, typy:

KAMBIZEME(hnedé lesné pôdy)- pod lesmi, v pohoriach do 1000-1200m n.m., je to najrozšírenejší pôdny typ SR

PODZOLY-nad kambizemami do 1800m n.m., viac zrážok, ihličnany, kosodrevina

RANKRE, ALPÍNSKE MAČINOVÉ pôdy-najvyššie polohy našich pohorí, nad 1800m n.m., málo úrodné, kamenité, porast-alpínske lúky

RENDZINY(obsahujú CaCO₃)-na karbonátových horninách, najmä na vápencoch a dolomitoch, kamenité, pokryté lesom, najmä v krasoch(Slov.kras, Slov.raj,Murán. planina)

-zrornosť pôdy- závisí od materských hornín-pôdne druhy:

PIESČITÉ pôdy- na pieskoch, pieskovochoch a kremencoch(nížiny, na glaciofluvial. sedimentoch Podtatranskej kotliny)

HLINITO-PIESČITÉ, PIESČITO-HLINITÉ pôdy- vznikajú zvetrávaním kryštalíc. hornín, najväčšie plochy-v Slov.rudohorí, jadrových pohoriach a na pieskovcových masívoch flyš.pohorí

HLINITÉ pôdy- na sprašových sedimentoch, pahorkatiny našich nížin a Juhoslov.kotlina, na sopečných andezitoch(Štiav. a Kremnic.vrchy, Poľana, Javorie, Slanské vrchy, Vihorlat)

ÍLOVO-HLINITÉ pôdy- flyšové pohoria a kotliny, v Oravskej kotline, prevažuje ílovec nad pieskovcom, v jadrov.pohoriach na vápencoch a dolomitoch

ÍLOVITÉ pôdy,ÍLY-na ílových horninách, kt.vznikli usadením bahna v moriach a jazerách, V nízko položených neogénnych kotlinách(napr.Juhoslov.kotlina)

-zrinitosť pôdy výrazne ovplyvňuje ich úrodnosť:

-piesčité a hlinito-piesčité pôdy=ľahké pôdy-vzdušné, vysychavé, voda ľahko vyplavuje živiny, menej úrodné, borovica, agát, raž, zemiaky, krmoviny

-hlinité, piesčito-hlinité, ílovito-hlinité pôdy=stredne ťažké pôdy-naj fyzikál.vlastnosti pre obrábanie, priaznivý vodný režim, sú najúrodnejšie, cukrová repa, pšenica, jačmeň...

-piesčito-ílovité, ílovité pôdy=ťažké pôdy-nepriaznivé fyzikál.vlastnosti, sú lepkavé za mokra, tvrdé s puklinami za sucha, nepriaznivý vodný a vzdušný režim-znižuje to ich úrodnosť, pri vhodnom obrábaní možno pestovať väčšinu plodín

-kamenité pôdy-ťažko sa obrábajú, využívajú sa v lesnom hospodárstve

-úrodnosť je najdôležitejšia vlastnosť pôdy

-negatív.vplyvy:zástavba pôdy, erózia, ťažké mechanizmy, nadmerné hnojenie umelými hnojivami, kontaminovanie exhalátmi

4.Práca s mapou, zakresľovanie pôdy do mapy.

5.Zopakovanie učiva, zadanie úloh:Porozmýšľaj nad funkciou lesa v krajine.

6.Úprava triedy.

SLOVENSKO-RASTLINSTVO,ŽIVOČÍŠTVO

1.Zápis do triednej knihy, info o priebehu hodiny.

2.Zopakovanie predchádzajúceho učiva, práca s mapou.

3.Nové učivo:

- podľa nárokov na teplo, vodu, pôdu a svetlo sa utvorili rastlinné a živočíšne spoločenstvá;

- prirodzené usporiadanie rastlín a živočíchov značne pozmenil človek;

SR patrí do oblasti listnatých a zmiešaných lesov mierneho pásma. S rastúcou nadmorskou výškou sa menia rastlinné spoločenstvá – vytvárajú VÝŠKOVÉ STUPNE :

- 100-550m n. m. DUBOVÝ STUPEŇ : v nížinách, nižších častiach pohorí a kotlín, kde je najteplejšie a najsuchšie, dub, hrab, bylinný a krovinatý podrast, väčšina územia premenená na ornú pôdu, Záhorie – borovica, najnižšie polohy – umelo vysadený agát;

- 550-1100m n. m. BUKOVÝ STUPEŇ :je náročnejší na vlhko a zrážky, buk, jedľa, bylinný podrast, je tu málo odlesnených a poľnohospodársky využívaných plôch;

- 1100-1600m n. m. SMREKOVÝ STUPEŇ :siaha až po hornú hranicu lesa – u nás prevažne v nadm. výške 1600m, viac zrážok, kratšie a chladnejšie vegetač. obdobie, smrek, kríky čučoriedok a brusníc, dobre vyvinuté bylinné poschodie, po odlesnení – lúky a pasienky;

- 1600-1800m n. m. STUPEŇ KOSODREVINY :jarabina vtáčia, kosodrevina, čučoriedky, brusnice, chudobné pasienky;

- nad 1800m n. m. ALPÍNSKE LÚKY :len v Tatrách a Nízkych Tatrách, chladnomilné druhy tráv a bylín;

-v najvyšších polohách Tatier je PODSNEŽNÉ PÁSMO, sneh aj v lete, lišajníky;

-LUŽNÉ LESY : na nivách riek, vrby, topole, jelše, na suchších miestach aj duby a bresty;

-rastlinné spoločenstvá poskytujú živočíchom potravu a úkryt, preto sa výskyt živočíchov viaže na určité typy rastlinných spoločenstiev :

- ŽIVOČÍŠNE SPOLOČENSTVÁ STEPÍ (jarabica, bažant, králik, hraboš, drop)

- ŽIVOČÍŠNE SPOLOČENSTVÁ LISTNATÝCH LESOV (diviak, srnec, liška)

- ŽIVOČÍŠNE SPOLOČENSTVÁ IHLIČNATÝCH LESOV (diviak, jeleň, medveď, tetrov)

- VYSOKOHORSKÉ ŽIVOČÍŠTVO (kamzík, svišť)

- ŽIVOČÍŠNE SPOLOČENSTVO VOD, MOČIAROV, ICH BREHOV (pstruh, kapor, ropucha, skokan, volavka)

- glaciálne relikty : limba, vrba laponská, breza nízka, kamzík, svišť, tetrov

- NÁRODNÉ PARKY : TANAP, PIENAP, NAPANT, Slovenský raj, Malá Fatra, Poloniny, Muránska planina, Slovenský kras, Veľká Fatra

- CHKO (14) – napr. Vihorlat, Malé Karpaty, Poľana, Kysuce, Latorica, Horná Orava,...

- aj národ. prírod. rezervácie, prírod. rezervácie, národ. prírod. pamiatky, prírod. pamiatky, chránené prírod. areály

4.Preopakovanie učiva, zadanie úlohy: Aký vplyv na osídlenie SR majú prírodné podmienky ?

5.Úprava triedy

SLOVENSKO- VÝVOJ OSÍDLLENIA, OBYVATEĽSTVO

- územie SR osídlené už od staršej doby kamennej (travertínový odliatok lebky neandertálskeho človeka z Gánoviec pri Poprade), historicky sa dokázala aj prítomnosť Keltov, Germánov, Rimanov
- od 5. storočia Slovania (na úrodných nížinách, v teplých kotlinách)
- pri postupnom začleňovaní SR do Uhorska podporovali osídľovanie kláštory a feudáli, bola to tzv. vnútorná kolonizácia. V 12. storočí tu žilo asi 0,5 mil. obyvateľov.
- veľký význam mala aj vonkajšia kolonizácia v 13. a 14. stor., na kt. sa zúčastňovali najmä nemeckí kolonisti (najmä Spiš, stredné Slovensko), zaslúžili sa o rozvoj baníctva (ťažba rúd Ag, rozvoj remesiel a obchodu. V pohoriach v okolí banských miest boli drevorubačské a uhliarske osady.
- horské oblasti sa osídľovali najmä v 16.- 18. storočí v období valašskej kolonizácie. Na ňu nadväzovala kopaničiarska kolonizácia, ktorej výsledkom je vznik roztrateného osídlenia.
- začiatkom 18. storočia u nás žilo asi 1 mil. obyvateľov, ich počet sa počas storočia zdvojnásobil. Obyvatelia sa sťahovali z vidieka do miest, postupne sa zvyšoval prirodzený prírastok, rast však nebol plynulý (vojny, epidémie, vyst'ahovalectvo).
- v polovici 19. storočia sa u nás zaviedlo sčítanie ľudu, pri prvom sčítaní v 1869 žilo na našom území 2 482 000 obyvateľov. potom sa rast spomalil.
- po 2. svetovej vojne počet obyvateľov vzrástol viac ako o 1,5 mil. Podľa posledného sčítania v roku 2001 žilo v SR 5 374 455 obyvateľov.

OBYVATEĽSTVO – 5, 379 mil. v SR

Prírodný prírastok- vrcholil v 50. rokoch, odvtedy klesal. Rok 2001 sa stal osobitým, lebo v SR viac obyvateľov zomrelo ako sa narodilo, čiže nastal prírodný úbytok obyvateľov. Najväčší prírodný prírastok obyvateľov je v regiónoch Prešovského kraja (Prešov, Stará Ľubovňa, Bardejov), Žilinského kraja (Námestovo, Tvrdošín), Košického kraja (Trebišov, Michalovce). Najmenší prírastok až úbytok je v regiónoch Nitrianskeho kraja (Nitra, Levice), Bratislavského, Banskobystrického a Trnavského kraja.

Vekové zloženie- SR má pomerne mladé obyvateľstvo. Na jednej strane je to výsledok prírodného prírastku, ale na druhej strane pomerne krátkej dĺžky života. Stredná dĺžka života- 73 rokov (ženy sa dožívajú priemerne 77 rokov, muži 69 rokov). 19% obyv.- vek predproduktívny(0-14) a poproduktívny(muži 60a viac, ženy 55a viac), 63% obyv.- vek produktívny. Priemerný vek je 33,6 rokov.

Mechanický pohyb- v minulosti väčší(vyst'ahovalectvo do zahraničia za prácou, v rámci vnútroštátneho sťahovania prevládala smer do veľkých miest a priemyselných centier).

Hustota zaľudnenia- je výsledkom prírodného a mechanického pohybu obyvateľstva. Priemerná hustota je 110 obyv. na km² , ale obyvateľstvo je nerovnomerne rozložené. Najhustejšie- veľké mestá, kotliny a nížiny. Najredšie- horské oblasti, regióny na juhu a východe SR v okolí miest Veľký Krtíš, Rimavská Sobota, Rožňava, Svidník.

Nezamestnanosť- v dôsledku zmien v hospodárstve koncom 20. storočia vzrástla. Najvyššiu majú regióny Rimavská Sobota, Veľký Krtíš, Revúca, najnižšia je v Bratislave. Pri porovnaní krajov vysokú nezamestnanosť majú regióny Košického, Prešovského a Banskobystrického kraja. Počet ekonomicky aktívneho obyvateľstva sa na konci 20. storočia výraznejšie nezmenil.

V roku 2001 bol 48,6%. Najviac zamestnaných pracuje v priemysle. Vzrastá podiel zamestnaných v nevýrobných odvetviach (obchod, školstvo, služby,...).

Národnostné zloženie- Slováci (85,8%), Maďari (9,7%), Rómovia (1,7%, ich počet je však v skutočnosti vyšší, avšak väčšina z nich sa hlási k slovenskej alebo maďarskej národnosti, najviac východ a juh SR), Rusíni (0,4%), Ukrajinci (0,2%), Česi (0,8%), Poliaci, Nemci.

Náboženstvo- bez vyznania (13%), rímskokatolícka cirkev (68,9%), evanjelická augsburského vyznania (6,9%) a gréckokatolícka (4,1%).

- práca s mapou, pozrieť rozloženie obyvateľstva

SLOVENSKO – SÍDLA

- sídelná štruktúra SR je výsledkom historic. a economic. vývoja v konkrétnych prírodných podmienkach
- vysoko prevažujú vidiecke obce, miest je len 138, no žije v nich viac ako polovica obyvateľstva (58%)
- z hľadiska veľkostnej štruktúry máme dve veľkomestá : Bratislavu a Košice
- ďalšie veľké mestá : Prešov, Nitra, Žilina, Banská Bystrica, Trnava, Martin, Trenčín, Poprad, Prievidza
- početnejšia je skupina stredne veľkých miest
- vo všetkých väčších mestách sa vybudovali priemyselné závody, školy, zdravotnícke zariadenia, úrady a sú aj strediskami dopravy a kultúry, plnia tak viac funkcií a označujú sa ako polyfunkčné. Monofunkčné sú len niektoré menšie mestá, napr. prevládajúca kúpeľná funkcia v Trenčianskych Tepliciach, rekreačná vo Vysokých Tatrách, dopravná v Čiernej nad Tisou,...
- Pôdorys- najstaršie mestá majú zachované stredoveké jadrá, mnohé z nich boli vyhlásené za mestské pamiatkové rezervácie (Banská Štiavnica, Bardejov, Bratislava, Kežmarok, Prešov, Trnava, Žilina,...). Za okrajmi stredovekého jadra sa obvykle nachádzajú najstaršie továrne a tehlové domy, tehlové sídliská z povojnového obdobia a nakoniec najnovšie panelové sídliská.

Vidiecke sídla- je tu viac kompaktných vidieckych sídel ako roztratených, do 20. storočia bola ich hlavná funkcia poľnohospodárska, a preto väčšina z nich leží v nížinách, kotlinách a dolinách. Oveľa menej bolo drevorubačských, uhliarskych a baníckych dedín, ktoré sa nachádzajú v pohoriach. V súčasnosti stratila väčšina vidieckych sídel svoju pôvodnú funkciu, dnes prevažne plnia obytnú funkciu. Novodobou funkciou našich vidieckych sídel je rekreačná a turistická funkcia, vzniká veľa chatových osád.

- patria tu aj roztratené sídla, ktoré vznikali v horských oblastiach Karpát hlavne v 16.-18. storočí. K ich rozvoju prispela aj valašská kolonizácia. Typické roztratené osídlenie sa nachádza na Myjavskej pahorkatine (kopanice), v Bielych Karpatoch, na Orave (rale), na Kysuciach, v Detve, v Slovenskom Rudohorí (lazy), v okolí Novej Bane (štále).

- zopakuj si : 1. Flyš tvoria striedajúce sa vrstvy :

- A, pieskov a štrkov
- B, vápencov a žúl
- C, pieskovcov a ílovcov.

- 2. Duny vznikli na Slovensku hlavne :

- A, v Tatrách
- B, v Popradskej kotline
- C, na Záhorskej nížine
- D, v Slovenskom krase.

- 3. Utvorte dvojice : Dunaj

Váh
Hnilec
Hornád
Cirocha

Palcmanská Maša

Starina
Gabčíkovo
Nosice
Ružín

SLOVENSKO – PRIEMYSEL

- na úvod : Ktoré priemyselné odvetvia sa nachádzajú vo vašom okolí?
Prečo tam boli lokalizované?

- priemysel je dôležitá súčasť národného hospodárstva SR;
- priemyselná výroba sa rozbiehala od začiatku 19.storočia, rozvíjali sa tradičné priemyselné odvetvia, napr. ťažobný priemysel, železiarstvo, drevársky, textilný, sklársky, garbiarsky a papierenský priemysel. V nížinatých oblastiach spracúval poľnohospodárske výrobky potravinársky priemysel (mlyny, cukrovary, sladovne, pivovary, výroba čokolády). Koncom 19. storočia aj chemický priemysel a to v Bratislave (rafinéria ropy – Apollo, výroba dynamitu – Nobel). Pred vznikom ČSR bolo Slovensko najpriemyselnejšou oblasťou Uhorska. Po vzniku ČSR zbrojárka výroba, po skončení 2. svetovej vojny sa rozvíjalo najmä ťažké strojárstvo, hutníctvo, chemická výroba a výroba stavebných materiálov. Prechod na trhové hospodárstvo po roku 1989 sa odzrkadlil aj v priemysle (napr. súkromné vlastníctvo, akciové spoločnosti, zmeny výrobných programov, zmenšila sa priemerná veľkosť podnikov a znížil počet ich pracovníkov.

- v odvetvovej štruktúre prevláda spracovateľský priemysel;

STROJÁRSTVO – výroba strojov, prístrojov, vojenskej techniky, elektrotechniky a dopravných prostriedkov. Najviac podnikov je na strednom Považí (Dubnica, Martin- ťažké strojárstvo, Žilina, Pov. Bystrica, KNM, Prešov- ložiská). Na Horehroní výroba železných konštrukcií (Brezno). Dopravné strojárstvo- Bratislava (VW), Komárno (lode), v Poprade, Trnave, Vrútkach- opravovne železničných vagónov, Snina- poľnohospodárske stroje, Detva- Podpolianske strojárne.

Elektrotechnická výroba- Liptovský Hrádok (Alcatel), Stropkov (Tesla- telefóny), Nižná na Orave (televízory), Poprad (práčky).

Zdravotnícka technika- Stará Turá, Piešťany, výroba armatúr- Myjava.

HUTNÍCKY PRIEMYSEL A ŤAŽBA RÚD – Košice (U.S.STEEL- spracovanie železnej rudy z Ukrajiny, Východoslovenské železiarne- výroba ocele, plechov), Podbrezová (Železiarne- rúry), Hlohovec (drôtovňa), Istebné (kovové zliatiny).

- hutníctvo farebných kovov- Žiar nad Hronom (hlinikáreň- pracuje na báze dovážaného bauxitu z Maďarska), Krompachy (Kovohuty- meď, mangán). Pre nerentabilnosť a veľké znečisťovanie životného prostredia bola odstavená niklová huta v Seredi.

PRIEMYSEL PALÍV A ENERGETIKY – SR má obmedzené zdroje. Ťažba hnedého uhlia a lignitu v oblasti Hornej Nitry a Modrého Kameňa (tu je v útlme), ako aj ťažba ropy a zemného plynu (Záhorie) sú nedostatočné. Preto SR tieto suroviny dováža (uhlie z ČR, ropa a plyn z Ruska. Vzhľadom na nedostatok týchto surovín sa vyrába prevažná časť elektrickej energie v jadrových a vodných elektrárnach.

- naj tepelné elektrárne: Zemianske Kostol'any, Vojany

- jadrové elektrárne: Jaslovské Bohunice, Mochovce

- vodné elektrárne: najviac na Váhu (19), Gabčíkovo,...

CHEMICKÝ A GUMÁRENSKÝ PRIEMYSEL – Bratislava (SLOVNAFT- spracovanie ropy, ISTROCHEM- chemikálie, hnojivá, syntetické látky), Dubová (Petrochema),

Šaľa (Duslo- dusikaté hnojivá a čpavok z plynu), Nováky (NCHZ), Nitra (Plastika), Smolenice (farby), Svit, Srážske, Humenné, Žilina (syntetické vlákna), Senica (hodváb), Hnúšťa,...

- gumárenský priemysel- Púchov, Bratislava, Dolné Vestenice

- lieky- Hlohovec (Zentiva), Slovenská Lupča (Biotika), Nitra, Šarišské Michaľany (Imuna)

POTRAVINÁRSKY PRIEMYSEL – pomerne rovnomerne rozmiestnený po území SR, väčšia koncentrácia je v miestach produkcie poľnohospodárskych plodín. Cukrovary- Dunajská Streda, Šurany, Trenčianska Teplá, Trnava, Trebišov,... Mlyny- Piešťany, Šurany, Košice.

- sladovne, konzervárne;

- vinárske oblasti: malokarpatská, nitrianska, tokajská, skalická,...

TEXTILNÝ A ODEVNÝ PRIEMYSEL – bavlnárstvo (Ružomberok, Bratislava, Levice), vlnárstvo (Žilina, Trenčín, Lučenec), ľan sa spracúva v Kežmarku, pletiarsky priemysel (Vrbové, Bratislava, Svit), odevy (Púchov, Trenčín, Prešov);

KOŽIARSKY A OBUVNÍCKY PRIEMYSEL – Liptovský Mikuláš, Bošany (koža), Partizánske, Bardejov, Bánovce nad Bebravou, Komárno (obuv);

VÝROBA STAVEBNÝCH MATERIÁLOV – výskyt vápencov a sliňov podmienil vznik cementární v Rohožníku, Hornom Srní, Lietavskej Lúčke, Varíne, Turni nad Bodvou, Banskej Bystrici,... Spráše a íly sú suroviny pre tehelne (Pezinok) a stavebnú keramiku (Lučenec, Michalovce). Zásoby magnezitu spracúvajú magnezitové závody v Lovinobani, Jelšave, Lubeníku.

SKLÁRSKY PRIEMYSEL – Katarínska Huta, Lednické Rovne, Poltár (úžitkové sklo), Nemšová (obalové sklo), Bratislava (laboratórne sklo);

DREVOSPRACUJÚCI A CELULÓZOVO-PAPIERENSKÝ PRIEMYSEL – spracúva drevo z našich lesov- Zvolen (Bučina), Banská Bystrica (Smrečina), Žarnovica, Vranov nad Topľou, Turany, Krásno nad Kysucou,...

- nábytkárstvo: Topoľčany, Bratislava, Spišská Nová Ves, Lučenec, Pravenec);

- celulóžky a papierne: Ružomberok, Žilina, Štúrovo, Harmanec, Slavošovce;

POLYGRAFICKÝ PRIEMYSEL – tlačiarne: Bratislava, Trnava, Martin, Košice, Prešov, Nitra, Banská Bystrica,...

- najväčší znečisťovatelia životného prostredia – chemický a energetický priemysel

- zopakuj si : 1. Utvorte dvojice:

Komárno	hlinikáreň
Žiar nad Hronom	motocykle
Košice	hnojivá
Šaľa	železo
Kolárovo	lode

2. Ktoré priemyselné odvetvie je najdôležitejšie pre Podunajskú rovinu, a prečo ?

3. Sú nasledujúce tvrdenia pravdivé ? (A – áno, N – nie)

a, V Žiari nad Hronom sa ťaží bauxit.

b, V Dubovej sa spracováva ropa.

c, V Dunajskej Strede sa vyrábajú hnojivá.

d, V Jelšave, Lovinobani, Lubeníku, Hačave sa ťaží mangán.

4. Dopln charakteristický priemysel alebo výrobu:

Strážske-..... Turňa nad Bodvou-.....

Poprad-..... Stropkov-.....

SLOVENSKO – POĽNOHOSPODÁRSTVO

- až do obdobia rozmachu priemyslu tvorilo poľnohospodárstvo základ hospodárstva v Rakúsku- Uhorsku. Feudálne väzby na pôdu ovplyvňovali život človeka. Rozmach priemyslu koncom 19. storočia a najmä v 20. storočí mal vplyv aj na intenzifikáciu poľnohospodárstva. V roku 1949 bol vyhlásený plán združstevňovania poľnohospodárskej výroby. Po roku 1989 nastali v celom našom hospodárstve zmeny, systém štátnych a družstevných hospodárstiev sa začal rozpadat'. Výroba v poľnohospodárstve výrazne poklesla, na HDP sa podieľa vyše 4% a zamestnáva asi 5% pracujúcich. Vývoj využitia pôdy možno charakterizovať postupným úbytkom ornej pôdy a zvýšením zastavanej pôdy. V súčasnosti sa poľnohospodársky využíva asi 50% rozlohy SR.

- spôsob využitia pôdy závisí od miestnych prírodných podmienok, od vzdialenosti od trhu, od mechanizácie a automatizácie výroby, od použitia hnojív. Dôsledkom toho je vznik prímestských poľnohospodárskych zón (pestovanie zeleniny, ovocia, kvetov), napr. v okolí Bratislavy a Košíc.

- iným typom zón sú vinohradnícke a chmeliarske oblasti (Malé Karpaty, Zemplínske vrchy, Podunajská pahorkatina,...chmeľ- Nové Mesto nad Váhom, Trenčín, Topoľčany).

- na hrubej poľnohospodárskej produkcii sa rastlinná výroba podieľa približne jednou tretinou, prevládajú pšenica, jačmeň, raž a ovos, nájdeme aj krmoviny, zemiaky a zeleninu.

- živočíšna výroba na svoju produkciu spotrebuje veľkú časť rastlinnej výroby, je energeticky náročnejšia. Veľké chovné stanice hydiny sú v Cíferi, pri Prešove, v Ivanke pri Dunaji. Chová sa aj hovädzí dobytok, ošípané, ovce, známy je aj chov koní.

Poľnohospodárske výrobné oblasti:

1. Kukuričná- najpriaznivejšie podmienky na rozvoj poľnohospodárstva, zaberá nížiny- černoze, pestuje sa kukurica, pšenica, zelenina,...Naj. regióny: Podunajská a Východoslovenská nížina.

2. Repárska- roviny a pahorkatiny nížin, hnedozeme, cukrová repa, pšenica, raž, územia Záhorskej nížiny, Košickej kotliny a Juhoslovenskej kotliny.

3.Zemiakárska- rozlohou najväčšia, nižšie a stredné časti vrchovín a kotliny, kambizeme, zemiaky, raž, lúky- pasenie hovädzieho dobytku. Zemiakárska oblasť- Orava, Kysuce, Podtatranská a Hornádska kotlina, Nízke Beskydy.

4. Zemiakarsko- ovsená- od 500 do 600 m n.m., podhorské oblasti a vysoko položené kotliny, pestovanie zemiakov, krmovín, ovsa.

5. Horská oblasť- nad 600m n.m., podhorske a horske regióny, využívajú sa ako lúky a pasienky, pestujú sa krmoviny a zemiaky.

Lesy- zaberajú asi 40% z celkovej plochy SR. Lesníctvo je hl. dodávateľom suroviny pre drevársky a papierenský priemysel. Najvyhl'adávanéjšie dreviny sú smrek, buk a dub.

Vodné hospodárstvo- zabezpečuje priemyselnú vodu, pitnú vodu, obhospodaruje vodné nádrže a riečne toky, ale i čistenie odpadových vôd. V SR 46 veľkých vodných nádrží, menších je 285. známe sú aj rybníky, slúžia na chov rýb, rekreáciu a zvyšujú estetickú hodnotu krajiny.

1. Utvor dvojice: Podunajská nížina	tabak
Podtatranská kotlina	vinič
Juhoslovenská kotlina	kukurica
Malé Karpaty	zemiaky

SLOVENSKO – SLUŽBY

- úroveň služieb je najlepším zrkadlom ekonomickej vyspelosti každého štátu, po roku 1989 sa značne rozšírila ponuka služieb, predovšetkým v súkromnom sektore.

Zdravotnícke služby – lekárska starostlivosť sa zabezpečuje prostredníctvom zdravotných poisťovní. V SR štátne zdrav. zariadenia a súkromní lekári.

Školstvo – štátne, cirkevné a súkromné školy. Hierarchia škôl od predškolských zariadení, cez základné školy, stredné školy, špeciálne školy až po vysoké školy. Zo slovenských vysokých škôl sú najznámejšie UK v Bratislave, Slov. tech. univerzita v Bratislave, Ekonomická univerzita v Bratislave, Univerzita P.J.Šafárika v Košiciach, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Prešovská univerzita v Prešove, ...

Veda – rozvoj od 15. storočia na Akademii Istropolitana

– Slovenská akadémia vied v Bratislave

Kultúra – predstavuje duchovné (literatúra, maľby,...) a materiálne (stavby) hodnoty. Prvou slovenskou kultúrnou ustanovitzhou – Matica slovenská;

– divadelné scény : Bratislava, Nitra, Trnava, Košice, Prešov, Martin, Zvolen, Banská Bystrica

– ľudovomelecké súbory : Sľuk, Lúčnica,...

– zámky, kaštiele, parky, galérie, múzeá, skanzeny

– národné kultúrne pamiatky, mestské pamiatkové rezervácie

– svetové kultúrne dedičstvo : Spišský hrad, Spišská Kapitula, Banská Štiavnica, Vlkolínec, Bardejov, jaskyne Slovenského krasu

Otázky na opakovanie : 1. Doplňte rieku, ktorá tečie cez sídlo a dominantný priemysel :

Sídlo– Ružomberok, Partizánske, Komárno, Trenčín, Martin,
Krompachy, Poprad, Humenné, Zvolen

2. S ktorými významnými slovenskými osobnosťami sú späté mestá :
Brezová pod Bradlom, Dolný Kubín, Modra

3. Vypíš miesta známe folklórnymi slávnosťami.

SLOVENSKO – DOPRAVA

- dôležitou súčasťou každého štátu je dopravný systém, telekomunikačná a energetická sieť;
- kvantitatívne ukazovatele dopravného systému SR (hustota, celková dĺžka ciest,...) sú prevažne dobré, v kvalitatívnych charakteristikách (kvalita povrchu ciest, priepustnosť systému,...) však zaostáva za vyspelými krajinami sveta.
- významné sú ťahy v smere západ – východ
- v SR výrazné koridory, v ktorých sa sústreďujú dopravné trasy. Podmieňuje ich reliéf, a preto koridory vedú dolinami Váhu, Hrona, Hornádu a Hnilca. Obchádzajú sa horské bariéry, cez ktoré vedie len málo dopravných spojení (sedlo Donovaly, Šturec, Čertovica).

Cestná doprava – zabezpečuje 90% prepravy osôb (najmä preprava do práce)+ preprava nákladu, nedostatok diaľnic, najnebezpečnejší druh dopravy (nízka kvalita cestných sietí a čiastočne aj vozového parku), naj znečisťovateľ životného prostredia. Dôležité dokončenie výstavby diaľnice Bratislava – Košice severným ťahom a výstavba aj južného a napojenie na medzinárodnú sieť diaľnic.

Železničná doprava – najmä preprava nákladov (56%), nie je v každom sídle, hlavné železničné trasy – Bratislava – Žilina – Košice – Čierna nad Tisou, v dolinách riek;

- hlavným nedostatkom je pomalosť;
- hlavné železničné uzly : Bratislava, Žilina, Nové Zámky, Vrútky, Zvolen, Poprad, Košice

Vodná doprava – na rieke Dunaj (kanál Dunaj- Mohan- Rýn), hlavné prístavy sú Bratislava, Komárno, Štúrovo;

- najlacnejší a ekologicky najvýhodnejší druh dopravy, negatívom je pomalosť a závislosť od vodného stavu rieky;
- osobná vodná doprava– výletný charakter;
- slovenské námorné lode využívajú zahraničné prístavy Štetín, Terst, Hamburg;

Potrubná doprava – plynovod Bratstvo a ropovod Družba (z Ruska), na ktorý sa v Šahách napája ropovod Adria (z ostrova Krk v Jadranskom mori);

- aj doprava produktov v našich naj chemických závodoch, významné sú aj vodovody;

Letecká doprava – najmä preprava osôb na veľké vzdialenosti, širšie uplatnenie najmä v dovolenkovom období;

- naj letiská : Bratislava, Košice, menšie – Piešťany, Poprad, Sliač

Telekomunikačná sieť – zabezpečuje prenos informácií, v SR dobre rozvinutá telefónna a telegrafná sieť, ktorej kvalita je zatiaľ nižšia;

- rozhlasové a televízne vysielanie pokrýva celú SR;

Elektrická prenosná sústava SR je napojená na medzinárodnú rozvodnú sieť.
Pri preprave nákladov sa v ostatnom čase čoraz viac využíva kombinovaná doprava.

- Otázky :
1. Porovnajte význam jednotlivých druhov dopravy pre slovenské hospodárstvo.
 2. Zamyslite sa nad perspektívou rozvoja jednotlivých druhov dopravy v SR.
 3. Navrhňte nové dopravné ťahy (najmä diaľničné), ktoré by pomohli riešiť súčasnú situáciu.

SLOVENSKO – CESTOVNÝ RUCH

– naša infraštruktúra (cesty, služby,..) stále zaostáva za západoeurópskym štandardom;
– poloha SR v strede Európy dáva predpoklady na tranzitný pobyt zahraničných turistov, v štruktúre návštevníkov je na prvom mieste Česká republika, potom Poľsko, Maďarsko a Rakúsko. Zahraniční návštevníci vyhľadávajú najmä kultúrnohistorické pamiatky, kúpele a horské strediská.

– turisticky významné oblasti SR :

1. Horské oblasti – turistika, lyžovanie, napr. Tatry, Nízke Tatry, Malá Fatra, Slovenský raj, Slovenské Rudohorie, Kysucké Beskydy, Oravské Beskydy,...

2. Krasové oblasti – jaskyne, skalné útvary, napr. Slovenský kras(Domica, Gombasecká jaskyňa,...), Slovenský raj(Dobšinská Padová jaskyňa), Nízke Tatry(Demänovské jaskyne), Veľká Fatra (Harmanecká jaskyňa), Malé Karpaty (jaskyňa Driny),...

3. Kúpeľné mestá – navštevujú sa najmä pre liečivé účinky termálnych a minerálnych prameňov. Najviac navštevované sú Piešťany, Trenčianske Teplice, Bardejovské Kúpele, Turčianske Teplice, Sliač, Dudince, Smrdáky, Číž, Kováčová, Bojnice,...

– termálne pramene : Štúrovo, Dunajská Streda, Veľký Meder, Patince,...

4. Jazerá a vodné nádrže – Liptovská Mara, Senecké jazerá, Zemplínska šírava, Domaša,...

5. Kultúrne a historické centrá – Bratislava, Bardejov, Levoča, Banská Štiavnica, Košice, Žilina, Trnava, Vlkolínec, skanzeny, hrady a zámky,...

6. Agroturistické regióny – poskytujú vhodné podmienky na aktívny oddych, situované sú v zdravom prostredí s možnosťou zapojenia do niektorých poľnohospodárskych a rekreačných činností (jazda na koňoch, zber ovocia, vínne cesty – napr. Malokarpatská vína cesta,...

– najlepšie predpoklady pre cestovný ruch : Bratislava, Piešťansko – trenčianska oblasť, Nízkotatranská oblasť, Malofatranská oblasť, Vysokotatranská oblasť, Slovenský raj

Otázky na opakovanie : 1. Aký druh cestovného ruchu nájdeme v daných slovenských strediskách :Nitra, Bojnice, Dudince, Šaštín- Stráže, Východná, Dunajská Streda, Senec, Terchová

2. Utvor správne trojice : Nízke Tatry, Vrátna dolina, Námestovo, Demänovská dolina, Pezinok, Malá Fatra, jaskyňa Slobody, Oravská priehrada, Terchová, Malé Karpaty, Slanický ostrov, vínne pivnice.

3. Vymenuj 4 turistické atrakcie Bratislavy.

SLOVENSKO – ZAHRANIČNÝ OBCHOD

- ekonomika SR do veľkej miery závisí od zahraničného obchodu, SR nemá dostatok nerastných surovín i rôznorodých výrobkov. Zahraničný obchod sa dynamicky rozvíja a rýchlo mení. Tieto zmeny závisia od situácie na zahraničných trhoch (colné opatrenia, limit na vývoz, ceny tovarov, zvýhodňovanie vývozu,...) a od opatrení na domácom trhu. SR je jednou zo zmluvných strán v rámci Svetovej obchodnej organizácie (WTO).
- vývoz zo SR : železiarske a oceliarske výrobky, stroje a zariadenia, chemické(plasty, umelé vlákna, hnojivá), textilné a obuvnícke výrobky, vyváža sa aj drevo, sklárske a vybrané potravinárske výrobky(pivo);
- dovoz do SR : nerastné suroviny (železná ruda, plyn, bauxit, ropa, uhlie), strojárske výrobky, poľnohospodárske produkty.
- v našom zahraničnom obchode už dlhšie prevažuje dovoz nad vývozom
- naj obchodní partneri : Česká republika, Nemecko, Rusko, Rakúsko, Maďarsko, Taliansko
- významnú úlohu má aj dovoz kapitálu a zahraničných investícií na Slovensko. Tie sa v ostatných rokoch niekoľkonásobne zvýšili. Súvisí to i so vstupom SR do EÚ a stabilizáciou ekonomiky.
- medzinárodné výstavy : AGROKOMPLEX, INCHEBA

Úloha : Čo znamená pojem pasívna a aktívna obchodná bilancia.

SÚČASNÉ ADMINISTRATÍVNE ČLENENIE SLOVENSKA

- v 10.storočie až 13. storočie správne celky komitáty;
- 13.storočie stolice (napr. Liptovská, Gemerská,...), delili sa na slúžnovské okresy
- 19.storočie župy
- 1928 okresy, boli združované do krajov
- v roku 1996 schválila NR SR nový zákon o územnom a správnom usporiadaní. Bolo vytvorených 8 krajov – Bratislavský, Trnavský, Nitriansky, Žilinský, Banskobystrický, Prešovský, Košický. Funguje tu 79 okresov. Pri realizácii boli uplatnené faktory ekonomické, politické, etnické a historické.
- mestský úrad, obvodný úrad, vyšší územný celok, ministerstvo

Otázky na opakovanie :

1. Ku každej z nasledujúcich charakteristík priradíte niektoré z miest : Piešťany, Hlohovec, Žilina, Banská Bystrica, Jasná, Bardejov

- svetoznáme kúpele
- významná výroba liečiv
- stredisko letnej a zimnej turistiky
- sídlo Slovenskej pošty
- dôležitý železničný uzol
- sídlo pod ochranou UNESCO.

2. Zdôvodnite lokalizáciu hlinikárne do Žiaru nad Hronom.

3. Uvedte, kde sa na Slovensku vyskytuje a ťaží :

- hnedé uhlie
- lignit
- magnezit
- zemný plyn
- kuchynská soľ
- bauxit.

ŽILINA – fyzická a humánna geografia

Žilinský kraj sa rozkladá v SZ časti SR, rozlohou je tretí najväčší. Zahŕňa oblasť stredného Považia, Liptov, Oravu, Kysuce a Turiec.

Z geologického hľadiska patrí tento kraj do Vnútrotných Západných a Vonkajších Západných Karpát. Nájdeme tu pásmo flyšové, bradlové a kryštálicko druhohorné s prilahlými neogénnymi kotlinami. Jadro kraja tvoria Žilinská, Liptovská, Turčianska a Oravská kotlina, ktoré sú obklopené pohoriami. Podnebie je chladné a vlhké. Hydrogeografickú os kraja tvorí rieka Váh, ktorá tu priberá prítoky Belú, Oravu, Kysucu, Turiec a Rajčianku. Najrozšírenejším pôdnym typom je kambizem. Nájdeme tu aj desiatky vyhlásených chránených území (TANAP, NAPANT, NP Malá Fatra, NP Veľká Fatra, CHKO Kysuce, CHKO Chočské vrchy,...).

- tento kraj je 4. najľudnatejším krajom a tvorí ho 11 okresov (Žilina, Bytča, Kys. Nové Mesto, Čadca, Martin, Turčianske Teplice, Ružomberok, Lipt. Mikuláš, Dolný Kubín, Tvrdošín a Námestovo). Je to kraj s priaznivým demografickým vývojom.

– Žilina je podľa počtu obyvateľov na 5. najväčším mestom v SR, má výhodnú polohu v Žilinskej kotline na sútoku riek Váhu, Kysuce a Rajčianky. Je významným priemyselným a kultúrnym centrom (sídlo Žilinskej univerzity), významnou železničnou a obchodnou križovatkou.

– Žilinský kraj má vedúce postavenie v strojárskom, energetickom, elektrotechnickom a celulózovo – papierenskom priemysle. Zo surovín sú tu len zásoby cementárskeho vápenca, ložiská rašeliny a zásoby drevnej hmoty. Nájdeme tu malý rozsah poľnohospodárskej pôdy, veľký lesný fond. Za perspektívne odvetvie v hospodárstve kraja, môžeme považovať cestovný ruch a sektor služieb.

ŽILINA – osídlenie už v paleolite (staršia doba kamenná). Územie Žiliny sa prvýkrát spomína v roku 1208 pod názvom „ terra de Selina“. Prvá zmienka o Žiline ako meste je z roku 1312, na kráľovské mesto ju povýšil uhorský kráľ Karol Róbert v roku 1321, pričom jej udelil míľové právo a výlučné právo rybolovu. Kráľ Žigmund Luxemburský povýšil Žilinu na slobodné kráľovské mesto v roku 1405 a nariadil jej opevnenie. V roku 1431 dobyli mesto husitské vojská. Po ich odchode Žilina hospodársky upadla, stala sa však čisto slovenským mestom. Po víťazstve Turkov nad uhorskými vojskami v bitke pri Moháči roku 1526 prestala byť Žilina kráľovským mestom a stala sa súčasťou hradného panstva Strečno. Žilina bola známym remeselníckym mestom a jedným z najvýznamnejších súkenníckych centier vo východnej časti strednej Európy. V čase protireformácie prišli do Žiliny jezuiti (1685) a františkáni (1704). V období svojho najväčšieho rozkvetu, v polovici 17. storočia, mala Žilina vyše 3000 obyvateľov. V januári 1849 prešli cez Žilinu slovenskí dobrovoľníci. Po vybudovaní košicko-bohumínskej (1871) a považskej železnice (1883) sa Žilina stala dôležitým dopravným uzlom., čo podnietilo výstavbu priemyslu a rast mesta. Najväčšia továreň na súkno v Uhorsku (dnešná Slovena) začala pracovať už roku 1891. postupne pribudla chemická továreň, elektrický závod „ Helios“, továreň na celulózu, dechtová továreň a továreň na zápalky. Roku 1900 mala Žilina 5633 obyvateľov a bola 28.naj. mestom na území Slovenska. 2.11. 1918 vznikla v Žiline miestna Slovenská národná rada. Po druhej svetovej vojne zaznamenala Žilina prudký rozvoj.

– sídliská : Hliny, Pod nemocnicou, Vlčince, Solinky, Hájik

– hospodárstvo Žiliny : chemický priemysel (Považské chemické závody a.s.), celulózovo – papierenský priemysel (Považské celulózky a papierne), textilný priemysel (Slovena), potravinársky priemysel,...

- nájdeme tu vodné dielo Žilina
- Žilinská kotlina poskytuje priaznivé podmienky pre pestovanie raže a chov hov. dobytka
- dôležitý dopravný uzol, letisko Dolný Hričov
- Žilina so svojim historickým jadrom bola vyhlásená na mestskú pamiatkovú rezerváciu, nájdeme tu galérie, bábkové divadlo, Mestské divadlo.
- nachádza sa tu Žilinská univerzita
- vážnym problémom je ekologická zaťaženosť územia, Žilina je ovplyvňovaná plynovými emisiami chemického a energetického priemyslu, hl. zdrojom tuhých emisií je najmä tepláreň v Žiline.

Úloha na zamyslenie : Porozmýšľajte o zaujímavostiach Žiliny i o perspektívach rozvoja cestovného ruchu v meste i okolí.

BRATISLAVA – fyzická a humánna geografia

– v západnej časti SR

– Bratislavský kraj zaberá západnú časť Podunajskej nížiny (sprášový pokryv), Záhorie (Záhorská nížina – viate piesky), južnú časť Malých Karpát (s výbežkami Devínskej Kobyly zo žuly a vápencov), je to najmenší kraj SR.

– Bratislava je hl. mestom SR, voči SR má excentrickú polohu, voči európskym centrám (Viedeň, Budapešť, Brno) má priaznivú geografickú polohu, rozkladá sa na nive Dunaja, v Podunajskej nížine, na juhovýchodných svahoch Malých Karpát a juhovýchodnej časti Záhorskej nížiny. Geografickú polohu si Bratislava zlepšila pričlenením predmostí na pravom brehu Dunaja (Petržalka, Rusovce, Jarovce, Čuňovo).

– teplá klimatická oblasť

– Dunaj – štrkopiesky z riečnych náplavov (Zlaté Piesky)

– v Bratislave nájdeme stopy po keltskom osídlení (keltské oppidum), v katastrálnom území Rusoviec archeológovia objavili rímsky vojenský tábor Gerulata. Územie hralo veľkú úlohu aj v období Veľkej Moravy (Devín). Bratislavský hrad v 10. storočí založilo české knieža Břetislav I. (odtiaľto pomenovanie mesta) s rybárskou osadou v podhradí. V 13. storočí vzniká pod hradom mesto založené nemeckými kolonistami. V stredoveku bola Bratislava významným cirkevným a kultúrnym centrom. Jej spoločenský význam v stredoveku zvýšilo založenie Akadémie Istropolitany Matejom Korvínom v 15. storočí. Dôležitú funkciu mala Bratislava v 16. storočí, keď Turci po bitke pri Moháči v roku 1526 dobyli Budín. Bratislava sa od roku 1538 na 200 rokov stáva hlavným mestom neobsadeného Uhorska a korunovačným mestom uhorských kráľov. Hl. architektonické pamiatky pochádzajú zo 17. storočia (barokové paláce – Zichyho, Mirbachov, Primaciálny, sakrálne pamiatky), kedy sa mesto hospodársky a kultúrne rozvíja. Koncom 19. storočia po výstavbe železníc sa Bratislava premieňa na priemyselné centrum s významným riečnym prístavom. K historickému jadrú mesta sa pripájajú predmestia, ktoré vznikajú pri výpadových cestách. Po vzniku 1. ČSR sa stáva hlavným mestom Slovenska. V tomto období sa mení národnostný charakter mesta. Založením Univerzity Komenského v roku 1919 a vznikom Národného divadla sa Bratislava stáva najvýznamnejším centrom kultúry a vzdelanosti na Slovensku. Napriek tomu ostáva Bratislava až do roku 1945 viacjazyčným mestom. Prudký hospodársky a spoločenský rozvoj mesta nastáva po roku 1945. V povojnovom období na základe Parížskej dohody roku 1946 sa rozširuje dunajské predmestie o Jarovce, Rusovce, Čuňovo, ktoré v minulosti patrili Maďarsku. Dnes je Bratislava hlavným mestom SR, sídlo vlády, Národnej rady SR, národnej banky, národného divadla i ďalších divadelných scén, národnej galérie, Univerzity Komenského, Slovenskej technickej a Ekonomickej univerzity, VŠMU, VŠVU, Akadémie vied. Historické jadro bolo vyhlásené za mestskú pamiatkovú rezerváciu. Bratislava je najvýznamnejším priemyselným centrom SR, sústreďuje viac ako 1/3 priemyselnej výroby krajiny, je dopravným uzlom medzinárodného charakteru.

– na území hlavného mesta je 5 okresov – Bratislava I. – V., najmenší je okres Bratislava I. (10 km²), podľa počtu obyvateľov je najpočetnejší okres Bratislava V. a najmenej má Bratislava I.

– nízky prirodzený prírastok obyvateľstva, najnižšia miera nezamestnanosti

– strategický význam pre celé hospodárstvo SR má závod Slovnaft

– chemický priemysel : Istrochem, potravinársky priemysel : Palma – Tumys (rastlinné oleje), Jacobs Suchard Figaro (čokoláda), pivovar Stein, strojárstvo, polygrafický priemysel (Grafika , Dunabiaprint, elektrotechnický priemysel (BEZ transformátory), sklárstvo (

Slovenské závody technického skla), v stavebníctve celoslovenský význam má Doprastav, Hydrostav.

– pestovanie viniča: Rača, Vinohrady, Sv. Jur

– pestovanie teplomilného ovocia (marhule, broskyne) : Jarovce, Rusovce, Čuňovo

– pestovanie hydiny

– lesy v okolí Bratislavy majú rekreačnú funkciu (Bratislavský lesný park)

– napriek excentrickej polohe voči SR má z dopravného hľadiska významnú pozíciu. Dôležitú úlohu má cestná, železničná doprava, ale aj riečna, letecká a potrubná. Bratislava je dopravným uzlom I. kategórie.

– významný je aj rozvoj cestovného ruchu (kultúrno-historické pamiatky, napr. Bratislavský hrad, Dóm Sv. Martina, Michalská brána, Primaciálny palác, Stará radnica,...), rozvoj vodných športov (Zlaté piesky, Čuňovská vodná nádrž), lyžovanie (Pezinská baba, Kamzík v Malých Karpatoch).

– životné prostredie v Bratislave patrí medzi najviac zaťažené v SR (pevné a plynné exhaláty, odpadové priemyselné vody, skládky chemického odpadu (toxický odpad).

KOŠICE – fyzická a humánna geografia

- v doline Hornádu, v Košickej kotline, ktorá je súčasťou Lučensko-košickej zníženiiny
- teplá kotlinová klíma, pôdy – černoze, hnedozeme a ilimerizované pôdy
- okresy Košice I – IV a Košice - okolie
- najväčším okresom podľa rozlohy je okres Košice – okolie, tu je aj vysoký prirodzený prírastok obyvateľstva, v priemere v meste Košice žije 986 obyvateľov na km². Po okresoch Bratislavy je to najhustejšie osídlený priestor v SR. V Košiciach IV zaznamenaný úbytok obyvateľstva.
- slovenská, maďarská a rómska národnosť
- dominantné postavenie v sídelnej štruktúre kraja, Košice majú 242 080 obyvateľov
- metropola východného Slovenska, univerzitné mesto, kultúrno – spoločenské stredisko nadregionálneho významu, patrí medzi najdôležitejšie priemyselné strediská v SR
- z hľadiska dopravy predstavuje uzol medzinárodného významu (železničná, cestná a letecká doprava)
- priemysel : ťažba magnezitu (Slovenské magnezitové závody), US.STEEL, VSŽ (hutnícke kombináty, produkcia valcovaných plechov), Východoslovenské strojárne , potravinársky priemysel (pivovar, mliekarensky a mäsový priemysel), odevný priemysel
- poľnohospodárstvo : pestovanie ovocia a zeleniny, chov hydiny a hov.dobytka
- Košice sú zásobované pitnou vodou z priehrady Ružín
- historické jadro Košíc bolo vyhlásené za mestskú pamiatkovú rezerváciu (historická pamiatka napr. Dóm sv. Alžbety), nájdeme tu aj veľa múzeí (napr. technické)
- sídli tu Univerzita P.J.Šafárika, Technická univerzita, Univerzita veterinárneho lekárstva, Vysoká škola letecká M.R.Štefánika
- sídli tu aj SAV, ústavný súd SR a je tu aj kancelária prezidenta republiky, divadelné scény, rozhlas, televízia
- Košice sú hlavným finančným centrom východného Slovenska
- značne zaťažené životné prostredie

Otázky a úlohy na opakovanie : 1. Utvor správne dvojice :

- A- Slovenský raj, B- Spišský hrad, C- Vihorlatské vrchy, D- Štrbské pleso, E- Slovenský kras, F- Betliar, G- Levoča
1- lyžiarske stredisko, 2- Gombasecká jaskyňa, 3- UNESCO,
4- drevený oltár Majstra Pavla, 5- kaštieľ, 6- Morské oko,
7- Dobšinská ľadová jaskyňa

2. Ktoré národné parky nájdeme vo Východnej oblasti SR.

3. Dopln charakteristický priemysel alebo výrobu :
Stropkov- Turňa nad Bodvou-
Humenné- Michalovce-